

De moderator Dirk Draulans (journalist Knack) opende het debat met een reflectie over zijn ervaringen als wetenschapper. Toen hij lang geleden als vorser startte bij het IWONL (voorloper van het FWO) moest je genoeg nemen met een hongerloon en jobonzekerheid. Maar het werk was plezant en wetenschappelijk onderzoek bedrijven een passie. Toen de beurs ten einde liep, had hij het geluk om nog eens gedurende drie jaar als postdoc aan de slag te gaan omdat zijn onderzoek door het beleid op dat moment als nuttig werd beschouwd. Daarna belandde hij op de arbeidsmarkt en stelde hij vast dat het niet zo evident was om als doctor werkgevers te overtuigen van zijn kwaliteiten. Eenmaal aangeworven door Knack volgde een nieuwe ontzuivering, zijn anciënniteit telde niet mee en hij mocht opnieuw aan een lager loon aan de slag gaan. Hij besloot zijn inleidende woorden met de bedenking dat er sindsdien duidelijk niet veel is veranderd.

De moderator legde volgende twee stellingen uit het Europees Handvest voor de Onderzoeker – dat ook door de Vlaamse Regering werd onderschreven – aan de panelleden voor:

- **eerste stelling:** pagina 18 van het handvest¹: “Werkgevers zouden ervoor moeten zorgen dat de prestaties van onderzoekers niet worden ondermijnd door instabiliteit van arbeidscontracten, en zouden zich derhalve zover mogelijk moeten verbinden tot het verbeteren van de stabiliteit van de arbeidsvoorwaarden voor onderzoekers.”

- **tweede stelling:** pagina 19 van het handvest: “Werkgevers van onderzoekers zouden ervoor moeten zorgen dat onderzoekers eerlijke en aantrekkelijke financierings- en /of salariëeringsvoorwaarden genieten met adequate en billijke sociale zekerheidsvoorzieningen (inclusief ziekte- en ouderschapsuitkeringen, pensioenrechten en werkloosheidsuitkeringen).”

Rector Van Cauwenberghe (UGent) beet in zijn hoedanigheid van voorzitter van het FWO de spits af. Uiteraard stond hij achter de twee stellingen maar wenste vooral het gebrek aan stabiliteit in de onderzoeksloopbanen te benadrukken. Hij maakt een onderscheid tussen junior en senior researchers. Inzake verloning meent hij dat de vergoeding adequaat is, zij het dat voor sommige profielen de privésector wellicht beter betaalt en dat de meeste werknemers uit de privésector ruimere extra-legale voordelen genieten. Voor postdocs is het beeld anders. Het directe loon is nog wel min of meer goed maar inzake pensioenopbouw is er voor velen een grote discrepantie met zowel de overheidssector (ambtenarenpensioen) als de private sector (extra-legale pensioenen). Hij ziet een mogelijke oplossing in de oprichting van een middenkader zodat er grotere doorstroommogelijkheden ontstaan voor postdocs. Verder verwees Van Cauwenberghe naar een studie uitgevoerd in opdracht van de VLIR waarin vastgesteld werd dat de verloning van docenten en hoofddocenten competitief is maar dat op niveau van de hoogleraren en gewoon hoogleraren we er minder goed voorstonden. Hij eindigde tenslotte met te stellen dat hij ook voor het ATP een inspanning nodig vond op vlak van de pensioenen en gaf het voorbeeld van het voorzien van een extra-legaal pensioen voor het patrimoniumpersoneel van de Ugent. Dit heeft de universiteit veel gekost, geld dat niet kan gebruikt worden voor onderzoek. Maar deze beslissing was wel billijk.

---

1 europa.eu/eracareers/pdf/eur_21620_en-nl.pdf

Als tweede kreeg Frans Dieryck – voorzitter van Essenscia, de patroonsfederatie voor de chemiesector – het woord. Hij wees op de vele contacten tussen het bedrijfsleven, in het bijzonder in zijn sector, en de universiteiten en op de inspanningen die door de chemiesector gedaan worden inzake O&O. Meer dan 50% van de O&O uitgaven in België komen van chemie- en farmabedrijven. Hij stipuleerde dat de aantrekkelijkheid van een bedrijf niet enkel afhangt van de verloning maar wees er op dat een extra-legaal pensioen voor kaderleden en bedienden tegenwoordig tot het klassieke remuneratiepakket behoort. In de chemiesector hebben overigens alle werknemers een tweede pensioenpijler wat d.m.v. een CAO afgesloten werd. Zoals we van een patronale woordvoerder konden verwachten, stelde hij dat de loon- en arbeidsvoorwaarden geen belemmering mogen zijn voor flexibiliteit en een grotere interactie tussen industrie en universiteiten (en omgekeerd) gewenst is. Tenslotte stipte hij aan dat niet alleen financiële voorwaarden belangrijk zijn om aantrekkelijke ondernemingen te hebben maar dat tevens de functie-inhoud, vormingsmogelijkheden en doorgroeiperspectieven meer en meer een verschil maken.

Als derde spreker nam Jan Danckaert, professor fysica aan de VUB en afgevaardigde van de ACOD-ABVV in verschillende organen, het woord. Hij meent dat het Europees Handvest voor onderzoekers een aantal goede voorstellen opsomt m.b.t. de loon- en arbeidsvoorwaarden voor onderzoekers. Meestal stellen we als vakbond vast dat Europese voorstellen eerdere negatieve zaken zoals flexibiliteit en kwantitatieve kwaliteitsmeting vooropstellen.

Spijtig genoeg moeten we vaststellen dat het Handvest een aanbeveling is en de lidstaten vrijblijvend de vele positieve bepalingen kunnen uitvoeren of negeren. Wat de junior-senior indeling betreft, volgt hij grotendeels het discours van Van Cauwenberghe en beaamt hij dat er vele verbeteringen doorgevoerd worden voor de bursalen. Er resten evenwel nog reglementaire verschillen afhankelijk van de financieringsbron wat indruist tegen de aanbevelingen uit het Handvest en bovendien op sommige vlakken concurrentievervalsend werkt. De vakbonden vragen één statuut waarbij de FWO-reglementering richtinggevend moet zijn. Jan Danckaert vindt ook dat voor de senioronderzoekers het gebrek aan duurzaamheid in de loopbaan problematisch is. Het ZAP-kader is de voorbije twintig jaar gestagneerd (terwijl het aantal studenten met meer dan de helft steeg) en wie als postdoc verder een academische loopbaan ambieert, ziet de doorstroommogelijkheden steeds meer krimpen omdat het aantal gedoctoreerden toeneemt. Hij pleit om na te denken over het herinvoeren van een onderzoekskader, een kader dat overigens bestaat in Wallonië, in Duitsland, Frankrijk, en in andere landen. Frans Dieryck wees erop dat 50% van de O&O inspanningen op het conto van de chemiesector staan. Dat vindt Jan Danckaert nu net één van de problemen, de andere sectoren doen heel weinig inspanningen en de verwachtingen van de overheid ten aanzien van de private sector om de Lissabondoelstellingen te halen, blijken niet ingelost te worden. Zoals Paul Van Cauwenberge reeds stelde, komt voor vele onderzoekers de echte kater pas op het einde van de loopbaan. Ze hebben hun loopbaan aan elkaar weten te knopen met allerlei projecten maar stellen dan vast dat ze bij pensionering terugvallen op het lage wettelijke pensioen. Hij pleit daarom voor een sectorale aanpak en voor de invoering van een extra-legaal pensioen zoals reeds schijnt te bestaan voor de chemiesector.

Vervolgens trad Jan Soons, afgevaardigde van het ACV en medewerker van de UGent, Jan Danckaert bij en stelde dat het gemeenschappelijk vakbondsfront ABVV-ACV een reeks eisen naar voren bracht o.m.

ter voorbereiding van de CAO-onderhandelingen. Hij voegde er nog aan toe dat er toch wel een groot probleem is inzake de financiering waarbij de overheid een gebrek aan langetermijnfinanciering voorziet en het beleid regelmatig verandert. Hij wees ook op de verlaagde slaagkansen bij o.m. FWO en stelde dat men volgens de kwaliteitsnormen een slaagkans van 1 op 3 zou moeten halen wat door de besparingen en het niet-naleven van de engagementen door de overheid verre van gehaald wordt. Inzake het meten van de onderzoeksoutput stipte hij aan dat de vele noodzakelijke taken zoals het schrijven van projecten niet mee opgenomen worden en er teveel gedacht wordt volgens een concurrentielogica en individuele dossieropbouw wat de samenwerking hindert.

Als afgevaardigde van Minister Smet, nam Mieke Vermeiren vervolgens het woord. Zij herkent veel van de verzuchtingen inzake loon- en arbeidsvoorwaarden en meent dat heel wat verschillen historisch te verklaren zijn. Men is bezig met het inventariseren van de verschillen en in uitvoering van CAO 3 zullen werkgroepen voorstellen formuleren omtrent deze problematiek. Zij vroeg om in afwachting daarvan binnen de instellingen al maatregelen te nemen om knelpunten weg te werken.

Minister Lieten kreeg als laatste panellid de kans om haar visie op de twee stellingen weer te geven. In haar reactie stelde ze dat de financiële ruimte waarover de overheid beschikt, bepalend zal zijn om de problemen aan te pakken. De Vlaamse Regering had beslist om eerst de begrotingstekorten weg te werken om de openbare financiën niet zwaarder te belasten. Vanaf 2012 zou er dan financiële ruimte komen voor nieuwe beleidsinitiatieven en zij zou er een punt van maken om de beloofde investeringen in het hoger onderwijs en onderzoek waar te maken samen met haar collega Pascal Smet. Het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden onderschrijft ze vanzelfsprekend en er wordt momenteel voorbereidend werk geleverd om in werkgroepen voorstellen uit te werken. Verder hield ze een pleidooi tegen de versnippering van middelen en preees ze het FWO voor haar doortastend HR-beleid dat overigens een vermelding kreeg vanwege de EU. Minister Lieten stelt vast dat ook in tijden van hoogconjunctuur de verhoging van de middelen voor onderzoek tot 1% van het BBP niet gehaald worden. Zij gaf daarom de opdracht aan het VRWI om een advies te formuleren over het halen van de doelstelling tegen 2020. Volgens het VRWI zou het halen van de 1%-norm tegen 2014 niet meer haalbaar zijn, niet enkel om financiële redenen maar ook omdat er te weinig onderzoekers zijn om de nieuwe gecreëerde plaatsen in te nemen. Daarom stelt zij een realistischer groeipad voor dat meteen ook decretaal zou moeten verankerd worden om te vermijden dat we elk jaar opnieuw dezelfde discussie moeten voeren.

Dirk Draulans legde uit dat hij ook bij Knack enige overtuigingskracht moest gebruiken om als hooggekwalificeerde aangeworven te worden. Ook journalisten zijn onderbetaald en hij verwees naar de uitspraak van hoofdredacteur Verleyen die stelde dat er zoiets is als een psychologisch loon, nl. passie en inzet die niet vergoed kunnen worden. De moderator legde volgende stelling voor: hoe denken we over het beperken van de instroom in ruil voor een betere verloning?

Paul Van Cauwenberge stelde dat ook aan de universiteiten zoiets als een psychologisch loon bestaat en wetenschappers in de eerste plaats verondersteld worden om gepassioneerd te zijn ter compensatie van het 'lage' loon. Dat kan misschien wel zo zijn maar later realiseert men zich toch dat een goed loon belangrijk is. Een beperking van de instroom is volgens hem geen optie omdat er al te weinig

wetenschappers zijn. De Vlaamse wetenschappers behoren tot de productiefste in Europa ; meer investering in mensen is nodig.

Jan Danckaert beaamt dat het zogezegde psychologisch loon in de beginfase van de loopbaan werkt. Maar na verloop van tijd weegt het gebrek aan doorstromingsmogelijkheden wel door. De EU stelt duidelijk dat er meer onderzoekers moeten komen om onze economische slagkracht veilig te stellen. Hij gelooft ook niet dat we het met minder kunnen doen. Men mag dan wel de kaasschaaf hanteren, na jarenlange besparingen (o.a. onderindexering) op de enveloppes van de universiteiten doen de besparingen pijn. Hij wil er op wijzen dat de slaagkansen voor het FWO nu lichtjes gestegen zijn omdat men de lat hoger gelegd heeft voor het indienen van projecten. Dit is geen goed beleid. Hij stipuleert dat er ook meer nood is aan lange termijn onderzoeksfinanciering en investeringen in fundamenteel onderzoek. In de beleidsnota van de overheid wordt er pas voor het eerst gesproken over fundamenteel onderzoek op pagina 44. Verder stipt hij aan dat het financieringsmodel voor de universiteiten te competitief is. Stel dat de twee beste universiteiten 10% meer presteren en de twee andere universiteiten 5% meer presteren, dan verliezen die laatste ondanks het feit dat ze beter presteren. Jan ziet nood aan meer incentives voor samenwerking i.p.v. de ongezonde concurrentiestrijd die momenteel woedt. Op de vraag van de moderator of hij tegen competitie is, antwoordt hij dat competitie moet kunnen maar niet in een systeem met gesloten enveloppes.

Frans Dieryck meent dat één job voor het leven tot het verleden behoort. Hij ziet meer heil in de interactie tussen ondernemingen en universiteiten .

De moderator stelt zich de vraag of de universiteiten nog wel kunnen concurreren met de private sector voor het aantrekken van goede vorsers en of men daardoor niet verplicht is om goedkopere buitenlandse krachten aan te trekken.

Volgens Van Cauwenberge is het niet nodig om laagbetaalde buitenlandse krachten aan te trekken als je goede loon- en arbeidsvoorwaarden biedt. Hij ziet ook een gevaar voor het wetenschappelijk onderzoek indien teveel prestatiedruk op de individuele onderzoekers gezet wordt. Het gevaar bestaat dat men dan risicovol of controversieel onderzoek zal schuwen.

Volgens minister Lieten moet iedereen harder werken dan 20 jaar geleden. Dat geldt voor diverse beroepen in de maatschappij. De vraag is hoe we met dit gegeven moeten omgaan? Zij stelt dat onderzoekers niet langer een baan voor het leven mogen verwachten maar dat ze zelf verantwoordelijk moeten zijn voor hun eigen loopbaanplanning. Ministers moeten dat trouwens ook doen. Je mag niet verlangen dat er voor jou gezorgd wordt maar de overheid moet wel kansen creëren en ondersteuning bieden. Meer middelen vragen zonder afgerekend te worden op resultaten is voor haar onaanvaardbaar en wordt ook door de maatschappij niet langer getolereerd. Verder meent ze dat we met onze brains alleen er niet zullen komen. Ook in Azië wonen en werken slimme mensen. Ze ziet oplossingen in netwerking en het goed organiseren van ons onderzoek.

Mieke Vermeiren beaamt dat het werken met gesloten enveloppen ongewenste neveneffecten heeft. Een evaluatie hiervan is aan de orde.

Lode Wijns, vicerector Onderzoek van de VUB, nam als eerste toeschouwer het woord. Hij stelde dat er niet teveel doctoraten zijn. Het succes van een regio is afhankelijk van de kennis die je kan aanbieden. Wij zitten vandaag in de middenmoot. In de Verenigde Staten worden momenteel $\frac{3}{4}$ van de onderzoeksjobs ingevuld door ingehuurde Aziaten omwille van het gebrek aan degelijke loon- en arbeidsvoorwaarden. Hij meent dat dit toch niet het te volgen voorbeeld is. Verder wees hij ook op de genderproblematiek. De hoge druk en onzekere loopbaanperspectieven schrikken vele uitstekend presterende vrouwelijke onderzoekers af omdat het uitbouwen van een wetenschappelijke loopbaan en een gezinsleven niet vanzelfsprekend is.

Professor Van Dyck van de UA stelt dat de verhouding profen/doctorandi totaal scheef getrokken is en dat de "ratrace" moeten stoppen. Hij stipt aan dat de buurlanden ook getroffen worden door de financiële crisis maar geen besparingen doorvoeren op O&O. Hij vraagt zich af waarom de Vlaamse Regering pacts ondertekent en er zich dan toch niet aan houdt?

Eric Corijn, prof VUB, meent dat de hervormingen niet meer zijn dan een externalisering van de kosten. Voor het voortdurend opdrijven van de prestaties zonder adequate verloning bestaat een woord: uitbuiting. Hij benadrukt dat ook de private sector in gebreke blijft en het bedrijfsleven te weinig investeert in O&O. Tenslotte benadrukt hij dat onderzoek nog een andere functie heeft dan het economisch valoriseren van resultaten, met name het sturing van het onderwijs. Het huidige financieringsmodel gebaseerd op output leidt tot kwaliteitsvermindering.

Een onderzoekster van de UGent benadrukte nogmaals dat actie van de overheid urgent is en het beleid moet bijgestuurd worden. Ze benadrukte dat de werkdruk zeer (te) hoog is en het leidt tot vermindering van de kwaliteit van het onderzoek onder meer door burn out. Haar tussenkomst werd door alle aanwezige onderzoek duidelijk geapprecieerd.

Na het overhandigen van de petitie door een vertegenwoordiger van elke deelnemende vakbondskoepel kreeg minister Lieten het eindwoord.

Minister Lieten zei de verzoeken en vragen ernstig te nemen en herhaalde nogmaals dat allerlei werkgroepen aspecten van de problematiek onderzoeken. Vanaf 2012 moet er een stijging komen van het budget om ten laatste in 2020 de 1%-norm te halen. Ze zal de petitie onder de aandacht brengen van de Vlaamse Regering. Minister Lieten had ook nog een aantal ideologische bemerkingen. Zij is persoonlijk akkoord met het pleidooi van de vakbonden om 'het geld te halen waar het zit' maar wijst op het grote ideologische debat dat gevoerd wordt in Europa. We worden door de financiële markten verplicht om budgettair streng te zijn en ook de maatschappij eist steeds meer verantwoording over het gebruik van de belastingsgelden. Zij pleit voor een pragmatische benadering.

Jo Coulier en Inge Vansweevelt